

2026-01-20

Socialdepartementet
Enheten för hälsa och civilsamhälle
Departementsråd Laura Brandell Tham
s.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: s.hc@regeringskansliet.se
Ert dnr: S2025/01618

Remissvar från STAD avseende S2025/01618: Förslag om avskaffande av krav på matservering och eget kök vid servering av alkohol

Om STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem)

STAD (Stockholm förebygger alkohol och drogproblem) har av regeringen inbjudits att yttra sig över S2025/01618. STAD är ett nationellt kompetenscentrum som arbetar för att minska alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksrelaterade skador i samhället genom preventiva insatser. Organisatoriskt tillhör STAD Centrum för psykiatriforskning vid Karolinska Institutet och Region Stockholm. Genom forskning, utbildning och samarbete med olika samhällsaktörer strävar STAD efter att skapa tryggare och hälsosammare miljöer, särskilt för ungdomar och unga vuxna. STAD har en lång historia av framgångsrika projekt såsom *Ansvarsfull Alkoholservering*, *Krogar mot Knark*, *100% Ren Hårdträning*, *Student* och *Fotboll utan Fylla* som har bidragit till att minska bruket och relaterade problem, samt öka medvetenheten kring riskerna med olika substanser i samhället.

Sammanfattning

STAD avstyrker Förenklingsrådets förslag om att avskaffa krav på matservering och eget kök vid servering av alkohol. Förslaget bedöms leda till betydande negativa konsekvenser för folkhälsan genom ökad tillgänglighet, högre berusningsnivåer och fler alkoholrelaterade ordningsstörningar, olyckor samt våldsbrott. Därmed kan förslagen komma att leda till inte bara betydande samhällskostnader, utan också en ökad belastning på redan hårt pressade verksamheter inom Polismyndigheten samt hälso- och sjukvården.

Utredningen tar enligt STAD otillräcklig hänsyn till alkohollagens karaktär som skyddslagstiftning och till de folkhälsokonsekvenser som följer av förändringar i nuvarande regelverk. Nuvarande krav på matservering och eget kök har en dämpande effekt på alkoholintaget och bidrar därmed till en tryggare serveringsmiljö. Detta är av största vikt eftersom unga vuxna i stor utsträckning återfinns i nöjesmiljöer, såväl som gäster som yrkesverksamma, och är en särskilt skyddsvärd grupp. Antagandet att

konsumtionen skulle flyttas till mer kontrollerade miljöer saknar stöd i forskning; istället visar både nationella och internationella studier att krogen ofta är en riskmiljö för hög konsumtion, särskilt när personal saknar utbildning i att neka berusade eller minderåriga gäster.

Om matkravet ändå tas bort behöver nya strukturer, nationella riktlinjer rörande tillsynsvägledning och utbildningsberedskap finnas på plats innan ny lagstiftning träder i kraft. Den korta tidsplanen för införandet bedöms dessutom som rättsosäker.

Motivering

Tillgänglighet, krogtäthet och skadeutfall

Ett slopat matkrav sänker etableringströsklarna för nya restauranger och förväntas öka antalet serveringsställen. Forskning visar att ökad täthet av serveringsställen leder till ökad alkoholkonsumtion och fler alkoholrelaterade problem, särskilt berusningsrelaterat våld och ordningsstörningar ([Norström 2000](#); [Norström et al. 2025](#)). Detta bekräftas av både svenska och internationella studier, inklusive sammanställningar som tydligt visar att alkohol inte kan behandlas som en vanlig handelsvara ([Babor et al. 2023](#)). Att öka antalet serveringsställen utan att samtidigt förstärka kontroll och utbildning riskerar att förvärra problemen.

Bemötande av liberaliseringsargumentet

Att alkoholkonsumtionen minskar i Sverige trots liberaliseringar används som argument för att ytterligare avskaffa restriktioner. Den minskande konsumtionen är dock i stor utsträckning en bred internationell trend i de flesta västländer, framför allt bland unga ([Holmes et al. 2022](#)), och kan inte tolkas som ett argument för enskilda länders alkoholpolitik. I studien från Holmes med flera framhålls också att denna trend riskerar att ge alkoholindustrin ökat utrymme att lobba för minskade restriktioner, vilket försvagar folkhälsoperspektivet. Konsumtionsminskningen måste därför ses i ljuset av två parallella processer: en allmän nedgång i västvärlden och effekten av alkoholpolitiska åtgärder. Forskning visar att alkoholpolitiska åtgärder som begränsar tillgänglighet och höjer priser har betydande effekter på konsumtion och skador. Utan dessa åtgärder skulle minskningen sannolikt ha varit mindre.

Krogen är en riskmiljö för hög konsumtion

Förenklingsrådets utredning menar att alkoholkonsumtionen kan flyttas från hemmet till krogen där drickandet sker under större social kontroll. Både nationell och internationell forskning visar tvärtom att krogen ofta är en riskmiljö för hög konsumtion och relaterade problem såsom våld och ordningsstörningar. När serveringspersonal saknar utbildning och stöd att neka servering till märkbart påverkade gäster ökar berusningsdrickande och därmed risken för negativa konsekvenser. I Stockholm har detta adresserats systematiskt genom metoden Ansvarsfull Alkoholservering som introducerades av STAD i mitten av 1990-talet. Metoden används fortfarande i Stockholm, men studier visar samtidigt att drygt 20 procent av krogarna fortsatt serverar märkbart påverkade gäster och även underåriga (Elgán, Andréasson and Gripenberg, 2024; Feltmann et al., 2025). Detta gäller

särskilt dryckesinriktade restauranger, utan större ambitioner beträffande mat, och som särskilt skulle gynnas av utredningens förslag.

Unga vuxna är dessutom särskilt sårbara i nöjesmiljöer, både som gäster och som personal. De befinner sig ofta i miljöer med hög alkoholkonsumtion, är mer utsatta för socialt tryck och löper större risk för såväl överkonsumtion som vålds- och ordningsrelaterade incidenter. Att försvaga regler som idag dämpar berusning riskerar därför att få särskilt negativa konsekvenser för denna grupp.

Arbetet med Ansvarsfull Alkoholservering i Stockholm har lett till minskad servering till både märkbart påverkade (Elgán, Andréasson and Gripenberg, 2024) och underåriga (Feltmann *et al.*, 2025), samt en 29-procentig minskning av alkoholrelaterade våldsincidenter (Wallin, Norström and Andréasson, 2003). Metoden är dessutom kostnadseffektiv då varje krona satsad på Ansvarsfull Alkoholservering beräknas bespara samhället 39 kronor i form av uteblivna kostnader för exempelvis polisinsatser och hälso- och sjukvårdskonsumtion (Månsdotter *et al.*, 2007). Ansvarsfull Alkoholservering, som består av samverkan, utbildning och tillsyn, har spritts till andra delar av landet och används idag i olika omfattning i nästan 200 kommuner. I frånvaro av nationell samordning och kvalitetssäkring har studier dock inte visat samma positiva resultat som i Stockholm (Trolldal, Haggård and Guldbrandsson, 2013), utan pekar istället på vikten av programtrohet.

Matkravet har en skyddande funktion

Argumenten för att knyta alkohol till måltider är väl belagda. Utan mat tas alkohol upp snabbare, vilket ökar risken för berusning. Berusning är en välkänd orsak till våld och olyckor, och återkommande berusningsdrickande ökar risken för flera sjukdomar, bland annat cancer och hjärt-kärlsjukdomar. Matkravet fungerar därför som en dämpande faktor för konsumtion och berusning, vilket är i linje med alkohollagens syfte som skyddslagstiftning.

Förebyggande insatser om matkravet tas bort

Om matkravet slopas ökar kraven på serveringspersonal att följa alkohollagen genom att neka servering till märkbart påverkade gäster. För att säkerställa att detta sker krävs att man – såsom i Stockholm – kravställer utbildning i Ansvarsfull Alkoholservering för serveringspersonal och att en nationell aktör ges ansvar för samordning och kvalitetssäkring. Utan nationell samordning och kvalitetssäkring riskerar vi att förlora de positiva effekter metoden visat upp i Stockholm, vars framgång beskrivits särskilt beroende av långsiktighet, samarbete mellan myndigheter och bransch, omfattande utbildning, tillsyn och uppföljning. STAD har i dag uppdraget att nationellt samordna de besläktade metoderna Krogar mot Knark och 100% Ren Hårdträning och skulle enkelt kunna ta sig an ett nytt samordningsuppdrag.

Genomförande och implementeringsperspektiv

Förslaget är tänkt att träda i kraft den 1 juli 2026. Den korta tidsplanen från remiss till förväntad lagändring bedöms som problematisk ur ett implementeringsperspektiv. Om

matkravet avskaffas bör nya strukturer, nationella riktlinjer för tillsynsvägledning och utbildningsberedskap vara på plats innan lagstiftningen träder i kraft.

Samlad slutsats

Sammantaget bedömer STAD att ett slopat matkrav medför betydande folkhälsorisker och ökade samhällskostnader. Förslaget gynnar inte en trygg och hållbar krogmiljö utan riskerar tvärtom att underminera alkohollagens skyddande syfte.

I arbetet med STAD:s remissvar har följande personer deltagit:

Annelie Andersson, samordnare

Johanna Gripenberg, docent i folkhälsovetenskap, enhetschef

Susanne Forslund Lundqvist, samordnare

Tobias Elgán, docent i folkhälsovetenskap, tf enhetschef

Centrum för Psykiatrforskning

Region Stockholm/Karolinska Institutet

Norra Stationsgatan 69, plan 7

113 64 Stockholm

E-post: stad.slso@regionstockholm.se

Referenslista

- Babor, Thomas F, Sally Casswell, Kathryn Graham, Taisia Huckle, Michael Livingston, Esa Österberg, Jürgen Rehm, Robin Room, Ingeborg Rossow, and Bundit Sornpaisarn. 2023. *Alcohol: No Ordinary Commodity - Research Public Policy*. 3rd ed. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Elgán, Tobias H, Sven Andréasson, and Johanna Gripenberg. 2024. "Long-Term Effects of an Alcohol Prevention Program at Licensed Premises: A Swedish 20-Year Follow-up Study." *Frontiers in Public Health* 12 (August): 1423708. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1423708>.
- Feltmann, Kristin, Nina-Katri Gustafsson, Tobias H Elgán, and Johanna Gripenberg. 2025. "Sustained Alcohol Service Refusal Rates to Underage Patrons in Nightlife Setting: 25-Year Follow-Up of a Swedish Alcohol Prevention Program." *The Journal of Adolescent Health* 77 (2): 222–28. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2024.11.013>.
- Holmes, John, Hannah Fairbrother, Michael Livingston, Petra Sylvia Meier, Melissa Oldham, Amy Pennay, and Victoria Whitaker. 2022. "Youth Drinking in Decline: What Are the Implications for Public Health, Public Policy and Public Debate?" *The International Journal on Drug Policy* 102 (April): 103606. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2022.103606>.
- Månsdotter, Anna M, Malin K Rydberg, Eva Wallin, Lars A Lindholm, and Sven Andréasson. 2007. "A Cost-Effectiveness Analysis of Alcohol Prevention Targeting Licensed Premises." *European Journal of Public Health* 17 (6): 618–23. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckm017>.
- Norström, T. 2000. "Outlet Density and Criminal Violence in Norway, 1960-1995." *Journal of Studies on Alcohol* 61 (6): 907–11. <https://doi.org/10.15288/jsa.2000.61.907>.
- Norström, Thor, Tony Nilsson, and Johan Svensson. 2025. "More Pubs-More Problems? A Longitudinal Analysis of Swedish Panel Data." *Drug and Alcohol Review* 44 (2): 471–79. <https://doi.org/10.1111/dar.13981>.
- Trolldal, Björn, Ulrika Haggård, and Karin Guldbrandsson. 2013. "Factors Associated with Implementation of a Multicomponent Responsible Beverage Service Program-- Results from Two Surveys in 290 Swedish Municipalities." *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy* 8 (March): 11. <https://doi.org/10.1186/1747-597X-8-11>.
- Wallin, Eva, Thor Norström, and Sven Andréasson. 2003. "Alcohol Prevention Targeting Licensed Premises: A Study of Effects on Violence." *Journal of Studies on Alcohol* 64 (2): 270–77. <https://doi.org/10.15288/jsa.2003.64.270>.